

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНИХ ТА СУСПІЛЬНИХ ЯВИЩ

УДК 911.3

Баранова Л. Г.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Висвітлені регіональні особливості та тенденції розвитку, розглянуті проблемні питання, наведені головні цілі та пріоритети зовнішньоекономічної діяльності в Київській області.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, міжнародна співпраця, світовий ринок, експортні та імпорتنі операції.

Вступ. Активна зовнішньоекономічна діяльність виступає одним з основних факторів ринкової трансформації економіки, підвищення її ефективності і конкурентоспроможності. Розвиток глобалізаційних процесів впливає на підвищення ролі зовнішньоекономічної діяльності, що в свою чергу сприяє більш активному залученню регіонів України у цей процес. Обсяг зовнішньої торгівлі значною мірою відображає рівень розвитку економіки області, структуру її виробництва. Також зовнішня торгівля сприяє економічному піднесенню, викликає раціональні і структурні зміни, прискорює процес впровадження нових технологій і модернізацію виробництва.

Важливою передумовою успішного розвитку зовнішньоекономічних зв'язків області виступає потенційна можливість

широкомасштабних контактів з іншими регіонами України та держави світу.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність є одним із найважливіших елементів формування регіональної економічної політики. Визначення України як повноцінного й повноправного суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності є основною передумовою утвердження її на світовому ринку. У сфері зовнішніх відносин та зовнішньоекономічної діяльності серед головних чинників, які сприяли поліпшенню показників у цій сфері, є проголошений Українською державою курс на європейську інтеграцію, а також інтенсифікацію міжнародних контактів [1;4].

Зміни окремих інфраструктурних компонентів ринку, запровадження нових, створюють відповідні умови щодо різних напрямів діяльності в регіоні, в першу чергу, зовнішньоекономічної діяльності [5].

Протягом останніх років в Київському регіоні здійснювалась послідовна робота щодо розвитку сфери зовнішньоекономічних відносин та здійснення заходів, спрямованих на створення необхідних умов для всебічного розвитку зовнішньоекономічного співробітництва на регіональному рівні, що сприяє зростанню економічного потенціалу Київщини.

Вихідні передумови. Процес змін, що спостерігається в даний час в Україні, проникнув в усі сфери економічного життя. У цих умовах експортно-імпорتنі операції стають однією з основ товарного обігу в Україні загалом та в Київській області зокрема. У зв'язку з великою увагою, що приділяється сьогодні зовнішньоторговельним операціям з боку суб'єктів економічної діяльності, виникає потреба в дослідженні різних аспектів розвитку експортно-імпорتنі діяльності, що викликає сьогодні велику практичну цікавість. Питанням дослідження зовнішньоекономічної діяльності України приділяється значна увага у працях Абрамцової Т., Авер'янкової Є., Афанасьєва М., Беленький П., Богданов В., Василенко В., Вічевич А., Данилишина І., Діброви Н., Долішнього М., Кухарської Н. О., Максимець О., Мікули Н., Панасюка Д. [1-6]. Відтак, саме на регіональному рівні доцільно розробляти та реалізувати зовнішньоекономічну стратегію країни, основою чого є аналіз показників зовнішньої торгівлі товарами та послугами. Виникає потреба комплексного аналізу наявних у регіоні експортних

можливостей, вибору регіональними підприємствами оптимальної маркетингової стратегії виходу на міжнародні ринки і розробки тактичних прийомів її реалізації.

Мета роботи – проаналізувати зовнішньоекономічну діяльність даного регіону.

Виклад основного матеріалу. Позитивною тенденцією у сфері зовнішньоекономічної діяльності регіону було постійне зростання обсягу зовнішнього товарообігу. Так, якщо у 2000 р. він складав 585,9 млн.дол.США (у т.ч. експорту – 239,0 млн.дол.США; імпорту 346,0 млн.дол.США), у 2005 р. досяг 2043,0 млн.дол.США (у т.ч. експорту – 496,1 млн.дол.США; імпорту – 1546,9 млн.дол.США), а у 2012 р. обсяг зовнішнього товарообігу складав 6179,1 млн.дол.США (у т.ч. експорту – 1782,7 млн.дол.США; імпорту 4396,4 млн. дол.США).

Основна частка експортно-імпортних операцій припадала на країни СНД. Загальні обсяги товарообігу у 2000 році становили 306,1 млн.дол.США, у 2005 році – 737,3 млн. дол. США. Досить динамічно проходило наростання обсягів зовнішнього товарообігу і з країнами ЄС – з 147,6 млн. дол. США у 2000 році до 888,1 млн. дол. США у 2005 році.

У 2000 році підприємства і організації Київщини здійснювали зовнішньоторговельні операції з партнерами 58 країн світу, а наприкінці 2005 року – із 127, у 2012р. – із 141 країнами світу. Основу товарної структури експорту Київської області склали готові харчові продукти, продукти рослинного походження, жири та олії тваринного або рослинного походження, продукція хімічної промисловості (полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них), паперової та деревообробної промисловості, а також машинобудування (електричні, механічні машини та механізми). У відсотках це поставки виробів з паперової маси – 21,2%, з каучуку та гуми – 14,2%, жирів та олій – 6,7%, алюмінію і виробів з алюмінію – 5,8%, котлів, машин, апаратів і механічних пристроїв – 5,6%, виробів з вати – 4,9%, деревини та виробів з неї – 4,7%, одягу текстильного – 2,7%, електричних машин та устаткування – 2,2%, різних харчових продуктів – 1,9%. Експорт товарів здійснюють 371 підприємство області.

Значно зросли обсяги експорту зернових культур, м'яса, жирів та олій тваринного або рослинного походження.

Серед країн СНД найбільші обсяги зовнішньоторговельного обороту здійснювалися з Російською Федерацією з 237,7 млн.дол. США у 2000 році до 557,3 млн.дол.США у 2005 році. У 2012 р. до країн СНД було експортовано 52,4 % усіх товарів та найбільш експортні поставки здійснювалися до Російської Федерації, Казахстану, Білорусії, Молдови.

З країнами ЄС зовнішня торгівля товарами суб'єктів господарювання регіону за період 2000-2005 років розвивалась більш прогресивно і стабільно. Обсяги зовнішнього товарообігу з регіонами Німеччини зросли з 56,2 млн.дол.США у 2000 році до 217,3 млн.дол.США у 2005 році (або більш ніж у 3,5 раза), Франції – з 16,1 млн.дол.США до 105,2 млн.дол.США (або більше ніж у 6 разів), Сполученого Королівства – з 20,2 млн.дол.США до 27,5 млн.дол. США (або на 36,1 відсотка). У 2012 р. до країн ЄС було експортовано 21 % усіх товарів та найбільш експортні поставки здійснювалися до Індії, Італії, Іспанії, Туреччини, Німеччини та Єгипту.

Із країн Європейського Союзу імпортовано 50,4% усіх товарів, із країн СНД – 26,3%. Найбільші імпортні надходження товарів здійснювалися з Російської Федерації, Німеччини, Китаю, Білорусі, Польщі, Італії, Франції, Нідерландів, США, Великої Британії, Туреччини, Угорщини, Бельгії та Індії. Основу товарної структури імпорту області складала механічні та електричні машини, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби, мінеральні продукти, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них, недорогоцінні метали та вироби з них, готові харчові продукти, продукти рослинного походження, маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів. Збільшилися імпортні поставки механічних машин та фармацевтичної продукції. У відсотках: 24,6% становило механічне та електричне обладнання, полімерні матеріали, пластмаси та каучук – 10,8%, папір і картон – 8,8%, фармацевтична продукція – 8,0%, наземні транспортні засоби, крім залізничних – 6,1%, текстиль та вироби з текстилю – 4,7%, інші продукти хімічної промисловості – 4,3%, каучук та гумові вироби – 3,4%, ефірні олії та косметичні препарати – 2,8%, чорні метали – 2,2%, вироби з чорних металів – 2,1%.

Також, великого значення у даному процесі відіграють обласні АПК, які завдяки територіальній компактності та

господарській мобільності, здатні швидко реагувати на потреби ринку зміною напрямів збуту продукції і пошуку альтернативних джерел матеріально-технічного постачання. Кожний обласний АПК має свої особливості та специфічні напрями і можливості удосконалення зовнішньоекономічної діяльності [6]. Практичний інтерес викликають економічні зв'язки, адаптація до ринкових умов господарювання тих регіонів, які є традиційними постачальниками продукції як на внутрішньодержавні, так і на міжнародні ринки. Одним з таких регіонів є Київська область.

Серед проблемних питань підприємств Київщини у зовнішньоекономічній сфері залишаються питання наявності у достатній мірі обігових коштів, котрі б мали сприяти подальшому нарощенню експортних поставок, недостатня конкурентоспроможність окремих видів продукції виробничо-технічного призначення та товарів народного споживання, випадки несвочасного повернення сум податку на додану вартість експортерам української продукції та відсутність сертифікатів якості міжнародного зразку на продукцію у більшості товаровиробників-експортерів [2].

З метою розв'язання головних проблем у сфері зовнішньоекономічної діяльності Київської області проводиться робота, спрямована на:

1) поживлення міжнародних контактів з регіонами країн як далекого, так і близького зарубіжжя шляхом пошуку нових партнерів;

2) використання наявних можливостей області, зокрема, що стосується постачання на іноземний ринок української продукції виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання, налагодження виробничої кооперації між підприємствами, взаємодія у банківсько-фінансовій сфері;

3) підготовка проектів міжрегіональних угод, договорів, протоколів, їх підписання та реалізація;

4) проведення моніторингу порушень законодавства, що регулює зовнішньоекономічну діяльність, стану розрахунків за експортно-імпортними операціями суб'єктів господарської діяльності області;

5) інформування громадськості через засоби масової інформації щодо актуальних подій, стану та перспектив у зовнішньоекономічній сфері тощо.

Головні цілі та пріоритети Київщини у зовнішньоекономічній діяльності повинні бути спрямовані на забезпечення реалізації державної політики у цій сфері; інтенсифікацію міжнародних контактів, збільшення кількості підприємств та організацій, які націлені працювати на зовнішній ринок; зростання обсягів експортних поставок продукції виробничо-технічного призначення та товарів народного споживання, що сприятиме зменшенню негативного сальдо у зовнішній торгівлі товарами.

До числа пріоритетних, з точки зору розширення експортних операцій в Київській області, відносяться такі галузі та виробництва: цукрова промисловість, електроенергетика, машинобудування, зокрема сільськогосподарське, електротехнічне, будівельно-шляхове, приладобудування, хімічна промисловість, виробництво металокерамічних виробів, алюмінієвих будівельних конструкцій, окремих товарів харчової та легкої промисловості.

За рахунок підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств області шляхом введення у дію нових, реконструйованих та модернізованих виробничих потужностей передбачається, що обсяги експортних поставок зростуть. Експортний потенціал визначається можливістю природних, виробничих, технологічних, трудових, інвестиційних ресурсів регіону в структурі зовнішньоекономічних зв'язків. Від того яким чином реалізується експортний потенціал буде залежати і стан зовнішньоекономічного комплексу регіону [8].

Основну групу імпортованих товарів складає механічне обладнання, машини та механізми, електрообладнання та їх частини; продукція хімічної промисловості; транспортні засоби, устаткування та пристрої, пов'язані з транспортом; прилади та апарати оптичні та медико-хірургічні.

Перспективи розвитку. Реалізація стратегічних цілей у зовнішньоекономічній діяльності передбачає активну співпрацю суб'єктів господарювання області з закордонними партнерами щодо збільшення обсягів зовнішньоторговельного товарообігу, розширення масштабів співробітництва в усіх галузях економіки.

З метою забезпечення подальшого розвитку сфери зовнішньоекономічної діяльності необхідно здійснити такі невідкладні завдання:

- створення на території області зон вільної торгівлі, розвиток

та функціонування ринкових інститутів;

- створення конкурентноспроможних спільних підприємств, опанування стратегії глобального маркетингу та інвестицій, сфери і методів реалізації міжнародних коопераційних проєктів;

- створення комплексів технологічно пов'язаних виробництв, конкурентноспроможних, здатних нарощувати експорт як товарів, так і науково-технічних, інжинірингових, освітніх, інформаційних та інших послуг;

- створення комплексної інформаційної системи у сфері зовнішньоекономічної діяльності, розробка заходів щодо інформаційної підтримки підприємств області, що беруть участь у міжнародних проєктах.

Розвиток міжнародної співпраці потребує вироблення системи дій та заходів, спрямованих на створення необхідних умов для реалізації виробничого потенціалу експортно орієнтованих підприємств, а саме:

- проведення переговорного процесу та підписання низки угод з країнами членами ЄС з питань економіки, зовнішньої торгівлі, галузевого та транскордонного співробітництва, охорони довкілля тощо;

- залучення суб'єктів господарської діяльності області до участі у галузевих програмах країн-членів ЄС та СНД, належне виконання зобов'язань за уже укладеними угодами;

- внесення змін у структуру експортно-імпортних операцій, які дозволили б суттєво збільшити коефіцієнт покриття експортом імпорту;

- збереження традиційних ринків збуту продукції вітчизняного виробництва та просування продукції вітчизняних товаровиробників на нові міжнародні ринки;

- впровадження у практику господарської діяльності підприємств міжнародних стандартів бухгалтерського та статистичного обліку;

- заохочення підключення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності області до міжнародних інформаційних мереж;

- підвищення конкурентноспроможності продукції шляхом введення у дію нових виробничих потужностей та подальшої модернізації існуючих.

Висновок. На сьогодні Київщина є досить активним учасником міжнародної торгівлі. Вигідне її географічне розташування,

існуючий виробничий та зовнішньоекономічний досвід праці, різноманітні форми власності сприяють розвитку експортного потенціалу регіону, а також об'єктивні можливості для інтеграції у світове господарство. Київська область має всі можливості для взаємовигідного і плідного міжнародного співробітництва.

Рецензент – кандидат географічних наук, молодший науковий співробітник Р. С. Філозоф

Література:

1. *Абрамцова, Т.* Зовнішньоекономічна діяльність / [Абрамцова Т., Авер'янова Є., Богданов В. та ін.]. – Д. : ТОВ «Баланс-Клуб», 2006. – 356 с.

2. *Афанасьєв, М.* Питання теорії і практики розвитку зовнішньої торгівлі України в умовах переходу до ринкової економіки: Навч. посібник для студ. екон. спец. / М. Афанасьєв, Л. Українська. – ІСДО; Харківський інженерно-економічний ін-т. – К., 1995. – 47 с.

3. *Беленький, П.* Роль та місце регіонів у зовнішньоекономічній політиці держави / П. Ю. Беленький, Н. А. Мікула // Регіональна політика : методологія, методи, практика / НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2001. – С. 654–662.

4. *Василенко, Ю.*, Зовнішня торгівля України: чинники, моделі, тенденції / Ю. Василенко, Д. Василенко – К., 2007. – 310 с.

5. *Вічевич, А.* Аналіз зовнішньоекономічної діяльності: [Навчальний посібник] / А. Вічевич, О. Максимець. – Л. : Афіша, 2004. – 140 с.

6. *Панасюк, Д.* Розвиток зовнішньоекономічної діяльності АПК на регіональному рівні / Панасюк Д. // Актуальні проблеми економіки перехідного періоду. – К., 1999. – С. 35-42.

7. Статистичний збірник «Регіони України» за 2005 р. – К., 2006. – Ч. I. – 509 с.

8. *Третьяк, В. В.* Экспортный потенциал региона при оценке возможностей регионального внешнеэкономического развития / Третьяк В. В. // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 12. – С. 110-117.

9. Україна у цифрах 2000 р. : Державний комітет статистики України. – К. : Техніка. – 2001. – 256 с.

Л. Г. Баранова

РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ТА ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КИЕВСКОГО ОБЛАСТИ

Освещены региональные особенности и тенденции развития, рассмотрены проблемные вопросы, приведенные главные цели и приоритеты внешнеэкономической деятельности в Киевской области.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, международное сотрудничество, мировой рынок, экспортные и импортные операции.

L. Baranova

REGIONAL FEATURES AND TRENDS IN FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN KYIV REGION

Highlight the regional characteristics and development trends, problem questions, listed the main objectives and priorities of the foreign economic activity in the Kiev region.

Keywords: foreign trade, international cooperation, world market, export and import operations.

Надійшла до редакції 4 квітня 2013 р.